

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

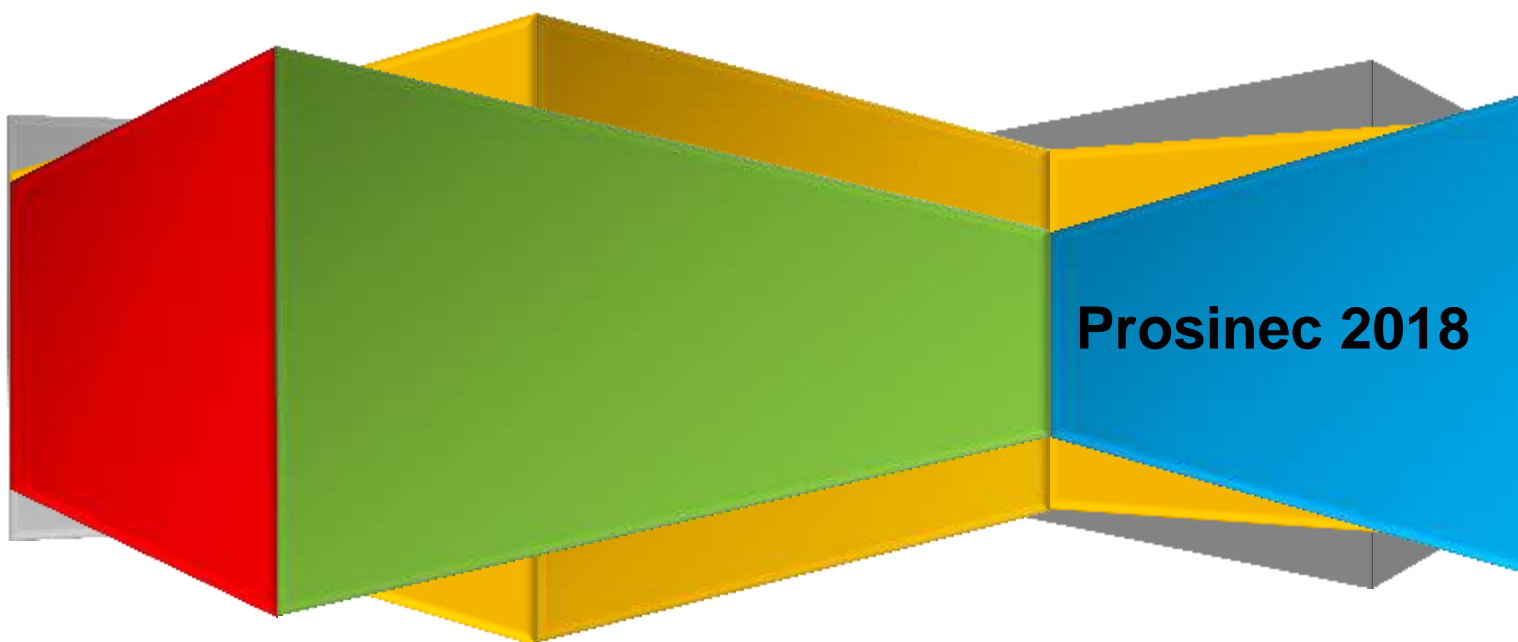

Agentura
pro sociální začleňování

Realizováno v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu
CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605.

Vstupní analýza mikroregionu Rozvodí

Zpracoval: Mgr. Martin Šmoldas, DiS

Prosinec 2018

Seznam zkratk

AD – Azylový dům

Agentura, ASZ – Odbor (Agentura) pro sociální začleňování, Úřad vlády ČR

CMT UPOL – Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

ČSÚ – Český statistický úřad

DPS – Domov s pečovatelskou službou

DSO – Dobrovolný svazek obcí (taktéž mikroregion)

HN – Dávky hmotné nouze vyplácené Úřadem práce

IROP – Integrovaný regionální operační program

KoP ÚP – Kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR

KPSVL – Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám

LP – Lokální partnerství ASZ

MěÚ – Městský úřad

MR – Mikroregion (Rozvodí)

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSV – Odbor sociálních věcí

ORP – Obce s rozšířenou působností

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

OPZ – Operační program zaměstnanost

OZP – Osoby zdravotně postižené

PRV – Program rozvoje venkova

SAS – Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (typ sociální služby)

SFRB – Státní fond rozvoje bydlení

SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů ČSÚ

SVL – Sociálně vyloučená lokalita

VPP – Veřejně prospěšné práce (nástroj tzv. Aktivní politiky zaměstnanosti Úřadu práce)

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Seznam použitých dokumentů	6
Tabulka 2 – Pracovníci institucí, se kterými proběhl strukturovaný rozhovor	7
Tabulka 3 – Kvalifikované odhady osob ohrožených sociálním vyloučením.....	17
Tabulka 4 – Počet osob sankčně vyřazených z evidence ÚP za rok 2017.....	17
Tabulka 5 – Počty bytů v obcích DSO Rozvodí	23
Tabulka 6 – Bytová výstavba v obcích mikroregionu Rozvodí v letech 1997–2017.....	24
Tabulka 7 – Odhad počtu JD a RS vynakládající více jak 40 % příjmů na bydlení.....	25
Tabulka 8 – Počty osob a procentuální zastoupení počtu exekucí na počet obyvatel nad 15 let v obcích MR Rozvodí.....	27
Tabulka 9 – Pohledávky občanů vůči svým obcím v rámci DSO Rozvodí.....	28
Tabulka 10 – Počet osob pracujících na VPP v obcích DSO Rozvodí	30
Tabulka 11 – Počet osob v evidenci KoP ÚP Hranice, kteří se potýkají s exekucí.....	31

Obsah

Seznam zkratk.....	1
Seznam tabulek.....	2
Úvod.....	4
Definice základních pojmů sociálního vyloučení	5
Metodologie.....	6
Standardy výzkumné práce a práce s informacemi	8
Etický kodex	8
Vazba studie na vybrané dokumenty a analýzy	9
Základní sociodemografická charakteristika Mikroregionu Rozvodí	11
Demografický vývoj mikroregionu	12
Původ a současný stav sociálního vyloučení	14
Kvalifikované odhady osob ohrožených sociálním vyloučením	16
Lidé ohrožení příjmovou chudobou	18
Motivace obcí ke spolupráci s ASZ.....	19
Problematika bydlení	21
Pobytové sociální služby.....	22
Sociální bydlení	22
Bytová výstavba.....	23
Počet osob v nejistém bydlení perspektivou příjmového hlediska	24
Dluhová problematika.....	27
Dluhové poradenství	28
Zaměstnanost	30
Sociální služby	33
Bezpečnost, patologické jevy a rizikové chování	36
Další použitá literatura a prameny	39
Další internetové stránky	39

Úvod

Následující zpráva předkládá výsledky výzkumu, realizovaného pracovníky Odboru pro sociální začleňování (Agentury) Úřadu vlády ČR v období od června do srpna 2018. Hlavním cílem výzkumu bylo zmapování problematiky sociálního vyloučení a souvisejících problémů na území obcí mikroregionu Rozvodí (dále jen MR nebo DSO Rozvodí) a vytvoření analytických podkladů pro tvorbu Strategického plánu sociálního začleňování.

Na obecné úrovni se analýza věnuje vymezení všech cílových skupin intervence ASZ a identifikaci jejich problémů a potřeb v podoblastech zaměstnanosti, dluhů, bezpečnosti či bydlení, podle kterých je text rozčleněn do jednotlivých kapitol. Problematika vzdělávání byla podrobně rozpracována v samostatné specifické studii, která je přílohou této zprávy.

Předkládaný dokument má za cíl posloužit jako základní analytický materiál **pro kvalifikovanou diskusi** mezi zástupci Agentury, mikroregionu Rozvodí a jejich partnerů sdružených v pracovních skupinách Lokálního partnerství (dále jen LP). Členům LP bude zpráva k dispozici jako podklad pro projektové aktivity a systémová opatření vedoucí ke zmírnění nebo odstraňování následků sociálního vyloučení a zároveň poslouží jako materiál pro další analytickou práci Agentury a pro interní evaluaci výsledků vlastní činnosti.

Dokument ve své podstatné části navazuje na *Základní studii sociálního vyloučení na území mikroregionu Rozvodí*, vypracovanou MR ve spolupráci s ASZ a Hranickou rozvojovou agenturou.

Definice základních pojmů sociálního vyloučení

Agentura pro sociální začleňování je odborem Úřadu vlády ČR, který byl pověřen řešením problematiky sociálního vyloučení. Pod tímto pojmem přitom chápeme proces vylučování lidí nebo skupin na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Vyloučení se projevuje na mnoha úrovních, např. sociální, prostorové, kulturní či symbolické a přesahuje tak pouhou ekonomickou či materiální stránku problému. Sociálně vyloučení lidé mají ztížený přístup ke zdrojům či statkům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra stigmatizace ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Sociální vyloučení se vyznačuje četnými indikátory či charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Mezi obvyklé indikátory řadíme dlouhodobou nezaměstnanost, finanční příjmy výhradně ze sociálního systému, nízkou kvalitu a nejistotu v bydlení, ztížený přístup ke společnému vzdělávání, vysokou míru zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality nebo zvýšenou míru migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje z většinové společnosti. Sociálně vyloučení se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň a jejich řešení je v dané situaci natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o sociálně vyloučené lokalitě (SVL). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů, například jako důsledky privatizace či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou schvalované zákony a směrnice, postupy institucí, tržní mechanismy a stanoviska společnosti, i faktory vnitřní, mezi které se řadí životní styl samotných sociálně vyloučených, který se často mezigeneračně reprodukuje.

Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná převážně o etnicitu romskou. Je však potřeba podotknout, že pojem sociální vyloučení neslouží jako synonymum pro Romy ani pro později nadužívané eufemismy typu „nepřízpůsobivý“. Výše uvedená definice sociálního vyloučení jasně ukazuje, že stav vyloučení může postihnout kohokoliv, nehlédě na etnickou příslušnost a tomu v současné době také odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

Metodologie

Předkládaná práce kombinuje kvalitativní a kvantitativní výzkumné metody a pracuje jak s „tvrdými“ faktografickými, historickými a statistickými daty, tak i s osobními a profesními postřehy, zkušenostmi a hodnocením oslovených místních aktérů či respondentů. V rámci výzkumu byly použity následující metody:

- „**Desk research**“ neboli sekundární analýza dat, která slouží k vyhodnocování informací z datových matic vytvořených pro potřeby výzkumu, z odborných studií a textů, úředních a městských dokumentů či archivních pramenů. Většina potřebných materiálů byla poskytnuta zaměstnanci Městského úřadu Hranice (dále jen MěÚ), Obecních úřadů obcí Běloutín, Polom, Potštát, Střítež nad Ludinou, Olšovec, Partutovice a Jindřichov a v neposlední řadě také kontaktního pracoviště Úřadu práce v Hranicích (dále jen KoP ÚP), kteří po dobu šetření poskytovali výzkumníkům nezbytnou součinnost. Další údaje či dokumenty jsme získali od pracovníků neziskových organizací, ze statistik Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ), od zaměstnanců Agentury nebo z veřejně dostupných internetových zdrojů. Kromě specifických datových matic, vytvořených dle našeho zadání, jsme pracovali s následujícími dokumenty:

Název dokumentu	Vydavatel (autor)	Rok vydání
Akční plán rozvoje mikroregionu Hranicko 2016–2020	Mikroregion Hranicko	2015
Analytická část MAP pro území ORP Hranice	MAS Hranicko.	2017
Dopravně-geografická analýza úseku dálnice D47 Běloutín–Bílovec – bakalářská práce	Martin Šustek – Univerzita Palackého v Olomouci/Přírodovědecká fakulta	2013
Geografická charakteristika mikroregionu Rozvodí jako podklad pro novou rozvojovou strategii – bakalářská práce	Jakub Fibich – Univerzita Palackého v Olomouci/Přírodovědecká fakulta	2015
Možnosti rozvoje území. Kraj Olomoucký – Hranicko	Fond dalšího vzdělávání	2015
Odersko po 2. světové válce v příbězích jeho obyvatel – diplomová práce	Lucie Kučerová – Univerzita Karlova v Praze/Fakulta humanitních studií	2016
Program obnovy venkova obce Jindřichov (Rozvojový strategický plán obce)	Barbora Jurková / Obec Jindřichov	2005
Prostupné zaměstnávání – závěrečná zpráva z monitoringu programu (neveřejný dokument)	Člověk v tísni, o. p. s.	2015
Strategie rozvoje regionu Hranicko 2014–2020	MAS Hranicko	2013
Strategický plán rozvoje obce Partutovice	Obec Partutovice	2015
Souhrnná zpráva z dotazníkového šetření mezi podnikateli regionu Hranicko	MAS Hranicko	2013
Základní studie sociálního vyloučení na území mikroregionu Rozvodí (interní dokument)	Mikroregion Rozvodí	2018
Zpráva o stavu romské menšiny v kraji v roce 2016 (neveřejný dokument)	Olomoucký Kraj	2017

Tabulka 1 – Seznam použitých dokumentů

- **Hlubkové strukturované nebo polostrukturované rozhovory** probíhaly s tzv. institucionálními aktéry¹, tedy se zástupci institucí, organizací či firem, jež se problematikou bydlení přímo zabývají, nebo se jich alespoň nějakým způsobem dotýká. Celkem proběhlo 20 rozhovorů v délce 30–160 minut, kterých se účastnilo přibližně 30 systémových aktérů. Oslovení aktéři jsou shrnuti v tabulce 2.

Oslovená instituce	Počet oslovených pracovníků
- Městský úřad Hranice	- 3
- Oblastní Charita Valašské Meziříčí	- 2
- Oblastní Charita Hranice	- 2
- Člověk v tísni, o. p. s., pobočka Olomouc a Přerov	- 3
- Elim Hranice o. p. s.	- 2
- Obec Běloutín	- 1
- Obec Polom	- 1
- Obec Potštát	- 1
- Obec Jindřichov	- 1
- Obec Střítež nad Ludinou	- 1
- Obec Olšovec	- 1
- Úřad práce – KoP Hranice	- 1
- Hranická rozvojová agentura; z. s.	- 1
- MAS Hranicko; z. s.	- 3
- Agentura pro sociální začleňování	- 4
- Další aktéři	- 2

Tabulka 2 – Pracovníci institucí, se kterými proběhl strukturovaný rozhovor

- **Polostrukturované rozhovory**, které probíhaly s osobami ohroženými sociálním vyloučením nebo s osobami, kterých se tato problematika bezprostředně dotýká. Celkem proběhlo 8 rozhovorů, kterých se účastnilo asi 11 lidí.
- **Pozorování a mapování v terénu**, v identifikovaných lokalitách či domácnostech, nebo ve vytipovaných lokacích na území mikroregionu.
- **Doplňkové rozhovory realizované elektronickou poštou nebo telefonicky**

¹ Institucionální aktéři jsou dále v textu označováni rovněž jako *systémoví aktéři* nebo jen *aktéři*.

- **Zpracování a interpretace dat**

Standardy výzkumné práce a práce s informacemi

Veškeré informace použité v této studii byly získány se souhlasem participantů a s vědomím účelu, k němuž budou využity. Data jsou zpracovávána anonymně a osobní sdělení jsou v textu označena písemnou zkratkou. Rovněž statistická data jsou uváděna v agregované podobě tak, aby byla zachována ochrana osobních údajů dotčených osob. **Účastníci kvalitativního šetření jsou ve zprávě označeni jako participanti či aktéři, jsou očíslováni a u jednotlivých výpovědí zůstává vyjádřeno pohlaví (participantka/participant).**

Jednotlivá tvrzení a výzkumné závěry v této zprávě vznikaly převážně komparací kvalitativních dat získaných přímo v terénu se statistickými údaji od institucí. Pokud se k danému tvrzení nepodařilo získat potřebné statistické údaje, ověřování pravdivosti probíhalo metodou tzv. *triangulace*, tedy potvrzením informace minimálně ze tří na sobě nezávislých zdrojů, případně i *triangulací výzkumných metod*. Některé číselné údaje, se kterými v textu pracujeme, se nepodařilo stoprocentně ověřit, a proto je uvádíme jako kvalifikované odhady v určitém rozmezí nebo s předpokládanou odchylkou.

Vzhledem k časovému rozpětí výzkumu (červen až srpen 2018), je nutné vzít v úvahu, že se některé uváděné údaje mohou mírně lišit od aktuálního stavu v době finalizace analýzy.

Etický kodex

Při své práci se výzkumníci ASZ řídí ***Etickým kodexem výzkumníků Agentury pro sociální začleňování***, který ukotvuje mimo jiné práci s citlivými daty či nestrannost vůči subjektům v terénu. Ve zprávách o výsledcích výzkumníci v ASZ jasně rozlišují mezi poznatky zjištěnými od participantů, svou interpretací těchto poznatků a jakýmkoliv doporučeními na nich založenými. Použití tohoto kodexu mj. znamená, že v šetření není narušeno soukromí a důstojnost participantů, participanti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho svolení.

Vazba studie na vybrané dokumenty a analýzy

Jak bylo řečeno v kapitole o metodologii, na počátku výzkumné práce jsme prostudovali existující informační zdroje a materiály vztahující se k obcím mikroregionu Rozvodí nebo k celému území ORP Hranice. Mezi klíčové zdroje patřily hlavně strategické dokumenty nebo vybrané analýzy zpracované pro území správního obvodu ORP Hranice, případně pro Olomoucký kraj. Naším záměrem bylo zmapovat hlavně vybrané snahy o popis sociální nebo bytové problematiky i některé návrhy opatření, nicméně níže uvedený výčet materiálů rozhodně není vyčerpávající. Dokument týkající se rozvoje sociálních služeb (KPSS) na území ORP Hranice, na který činnost ASZ obvykle z velké míry navazuje, bohužel nebyl v době výzkumu k dispozici, a stejně tak ani aktualizovaný strategický dokument týkající se přímo mikroregionu Rozvodí. Z obcí sdružených v MR Rozvodí měly v době výzkumu zpracované strategické rozvojové dokumenty obce Partutovice (viz níže), Jindřichov, Střítež nad Ludinou, Potštát a v přípravné fázi ještě Olšovec. Strategie Jindřichova (z roku 2005) se však nezabývá sociální ani bytovou problematikou a strategie Stříteže nad Ludinou nebyla k dispozici na webu obce, a proto jsme s nimi dále nepracovali. Ve výčtu nejsou uvedeny strategické dokumenty celorepublikového nebo nadregionálního významu (pokud se nedotýkají přímo Hranicka, viz zpráva Olomouckého kraje).

Akční plán rozvoje mikroregionu Hranicko 2016–2020 (Mikroregion Hranicko, 2015) v rámci spuštění projektu **Podpora zaměstnanosti na Hranicku** počítá s: „**Vytvořením pracovních míst na obcích a podpora za účelem zlepšení uplatnění na trhu práce.**“, s horizontem realizace aktivity v období 3/2017 – 2/2019. V dokumentu však nejsou uvedeny konkrétní obce, pouze obecně DSO (dobrovolný svazek obcí).

Plán rozvoje obce Potštát (Obec Potštát) uvádí mezi aktivitami v rámci prioritní osy 3, opatření 3.2 například **modernizaci bytových jednotek** (3.2.2), v rámci opatření 6.2 – *Sociální integrace* potom **podporu a rozvoj sociálního podnikání** (6.2.1) a **podporu a rozvoj služeb zaměřených na sociální integraci** (6.2.2).

Strategický plán rozvoje obce Partutovice (Obec Partutovice, 2015), uvádí v rámci prioritní osy 3, opatření 3. 1. – Podpora bydlení: „... **podpořit bytovou výstavbu (rodinné domy) v obci (...)** **modernizaci obecního bytu a majetku ve vlastnictví obce.**“ Dále v rámci prioritní osy 5, opatření 5.2 – Sociální integrace „... **podpora a rozvoj sociální infrastruktury a služeb v obci (...)** **podpora a rozvoj sociálního podnikání.**“

Strategie rozvoje regionu Hranicko (MAS Hranicko, o. p. s., 2014) podává poměrně komplexní přehled o situaci v řadě klíčových oblastí na území ORP Hranice, včetně problematiky sociálního vyloučení v regionu i specificky v obcích MR Rozvodí. Strategie mimo jiné konstatuje, že „**V regionu chybí startovací a sociální bydlení, které by pomáhalo lidem ohroženým sociálním vyloučením.**“ Mimo to ale zmiňuje i realizovanou výstavbu bytů a nárůst počtu obyvatel v Bělotině, v kontrastu s čímž je

uváděna minimální výstavba (v rámci MR Rozvodí) v Potštátě, (způsobená sousedícím vojenským prostorem) nebo v Polomi (stavební uzávěra, kvůli dlouhodobě připravovaným stavbám nadregionálního významu, kterými jsou kanál Dunaj–Odra–Labe nebo jaderná elektrárna Blahutovice).

V rámci programu IROP, PO 4, Ip. 9d plánuje MAS Hranicko podpořit nárůst kapacity sociálních bytů. **Konkrétně se má jednat o podporu výstavby 9 sociálních bytů (18 lůžek).**

Zpráva o stavu romské menšiny v Olomouckém kraji (Olomoucký kraj, 2017) odhaduje, že **na území ORP Hranice žije přibližně 350 Romů ohrožených sociálním vyloučením**. Mezi pozitivně hodnocená integrační opatření řadí **aktivitu romského kroužku při DDM Hranice, projekt Romspido nebo prostupné zaměstnávání realizované v letech 2014–2015** ve spolupráci KoP ÚP Hranice, ASZ a neziskové organizace Člověk v tísni, o. p. s.

Základní sociodemografická charakteristika Mikroregionu Rozvodí

Mapa 1 – Mikroregion Rozvodí a širší okolí (Zdroj: www.mapy.cz)

Mikroregion Rozvodí se nachází v jihovýchodní části Olomouckého kraje, přibližně 30 km východně od krajského města Olomouce a v bezprostřední blízkosti města Hranice. Jeho součástí je 7 obcí: Bělotín (1830 obyvatel), Polom (269 o.), Potštát (1167 o.), Jindřichov (457 o.), Olšovec (477 o.), Střítež nad Ludinou (817 o.) a Partutovice (496 o.), které mají dohromady 5513 obyvatel (cca 16 % z ORP). Obce administrativně spadají pod ORP Hranice, které zahrnuje 32 obcí s celkovými 34 296 obyvateli². Polom a Bělotín leží na páteřní železniční trati spojující Olomouc, Přerov a Ostravu a na důležité vnitrostátní silnici E 462 (resp. D 48), která tvoří spojnici mezi Českým Těšínem a Olomoucí. Část mikroregionu také protíná úsek dálnice D 1 mezi Ostravou a Olomoucí. Území mikroregionu netvoří žádný přirozený ani souvislý geografický, administrativní či politický útvar. Jedná se o účelové spojení několika obcí za účelem lepšího prosazování společných zájmů. Obce sdružené v MR Rozvodí zároveň patří do Mikroregionu Hranicko i Místní akční skupiny (MAS) Hranicko.

Nejstarší historie obcí MR Rozvodí je spojena s Hranickým panstvím v držení řádu premonstrátů z Hradiska u Olomouce. První zmínka o Bělotíně a Polomi pochází již z roku 1201, ostatní jsou datovány později. V části obcí MR žilo až do roku 1945 smíšené česko-německé obyvatelstvo. Převážně německá sídla Potštát, Bělotín a Polom byla v období druhé světové války součástí Sudet a byla připojena k Německé říši. Po válce byla ale převážná většina Němců odsunuta a obce byly z větší části rekolonizovány.

² [Český statistický úřad](http://www.cesky-statisticky-urad.cz): Počet obyvatel v ORP k 31. 12. 2016. ORP Hranice. 9. srpna 2018. [Dostupné online](http://www.cesky-statisticky-urad.cz). [cit. 2018-08-09]

V regionu bylo vždy dominantní zemědělství, ve vyšších polohách potom lesní hospodářství. Ekonomicky důležitá však byla také tranzitní poloha obcí na historicky významných dopravních tepnách (např. tzv. Jantarová stezka).

Průmyslová výroba se od 19. století rozvíjela hlavně v Potštátě, který měl až do druhé světové války v rámci mikroregionu také nejvíce obyvatel. Převážně textilní výroba se zde zaměřovala mimo jiné i na hedvábí, nicméně kvůli zhoršené dopravní dostupnosti se obec nikdy nestala průmyslovým střediskem a její význam od konce 19. století upadal.

Díky napojení na pátevní dopravní komunikace bylo tradičním zdrojem obživy řady obyvatel zdejších obcí dojíždění za prací do Hranic, případně dalších průmyslových center v širším okolí. Význam Hranic jako zdroje pracovních příležitostí přitom dnes i nadále roste, a v současné době tak vyjíždí za prací mimo území MR více jak polovina ekonomicky aktivních občanů.

V období komunismu se dále rozvíjela převážně dopravní infrastruktura a zemědělská produkce. Na území MR postupně vznikla tři zemědělská družstva, a to v Jindřichově, Stříteži nad Ludinou a Partutovicích. Naopak v Bělotině, Polomi a Potštátě působil státní podnik Vojenské lesy a statky Lipník nad Bečvou, který charakteristickým způsobem utvářel tamní pracovní migraci a dodnes po něm zůstává i řada prázdných nemovitostí. V Bělotině a Polomi zaměstnávaly řadu lidí také Československé státní dráhy (ČSD). Jediným průmyslovým podnikem, který do roku 1989 působil na území MR, byla cihelna v Polomi (fungující dodnes). Rozvoj výrobních kapacit se tak datuje až od 90. let 20. století, kdy vznikly například Olšovské strojírna, a. s., Tigema, spol. s r. o., Polomplast, s. r. o., a další. Na místní zemědělskou tradici po revoluci navázaly firmy Luha zemědělská, a. s., v Jindřichově, Hranicko, a. s., ve Stříteži nad Ludinou nebo Statky Potštát, a. s., a Statky Bělotín, a. s. Ve většině obcí MR je však stále významným nebo největším zaměstnavatelem samospráva (obecní úřady a školy).

Demografický vývoj mikroregionu

Jak je patrné z tabulky 3, **počet obyvatel obcí mikroregionu setrvale klesá již od roku 1890.** Zpočátku tento trend souvisel hlavně s úpadkem hospodářského významu Potštátu. Po roce 1939 sehrály svou roli historické události související s odchodem části českého obyvatelstva z obcí přidružených k třetí říši a po válce potom s odsunem sudetských Němců. Po roce 1960 však pokles i nadále pokračoval v souvislosti s růstem významu větších aglomerací v okolí, kam směřovala část práceschopných občanů. Poslední významnou událostí, která zasáhla do demografického vývoje v Rozvodí, byly povodně v roce 1997, které postihly hlavně Polom a Bělotín. **Zhruba od roku 2000 se úbytek obyvatel zpomalil a dále pokračoval v Potštátě, Polomi nebo Jindřichově, například kvůli omezeným možnostem výstavby.** Významně se naopak **zvýšil počet obyvatel Bělotína,** hlavně díky soustavné výstavbě a rekonstrukcím obecních bytů, ale i díky strategické poloze, dopravní dostupnosti a pracovními příležitostem. V současné době obce oscilují kolem stejných čísel již několik let.

Obec	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Bělotín	2170	2141	2096	2150	2376	2281	2436
Jindřichov	632	650	661	631	632	652	627
Olšovec	536	563	631	536	597	548	593
Partutovice	493	458	517	500	499	504	484
Polom	577	652	603	635	646	686	717
Potštát	3594	3531	3498	3453	3091	2095	2886
Střítež nad Ludinou	862	800	835	808	834	894	875
DSO celkem	8864	8795	8841	8713	8678	8470	8618

Obec	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011	2018
Bělotín	2013	2004	1843	1792	1535	1641	1763	1830
Jindřichov	528	515	491	509	498	469	477	457
Olšovec	441	527	470	465	447	452	474	477
Partutovice	406	449	419	452	476	486	496	496
Polom	553	512	431	327	306	289	267	288
Potštát	1389	1614	1626	1526	1294	1239	1154	1167
Střítež nad Ludinou	932	951	950	884	817	846	816	817
DSO celkem	6262	6572	6230	5955	5373	5422	5447	5532

Tabulka 3 – Vývoj počtu obyvatel obcí DSO Rozvodí v letech 1869–2018 (Zdroj: ČSÚ, Fibich 2015, vlastní zpracování)

Kromě celkového úbytku obyvatel mikroregionu se také zvyšuje průměrný věk a narůstá počet obyvatel nad 65 let. Například mezi lety 2001–2011 jich v **Rozvodí přibylo až o 33 %** (z 585 v roce 2001 na 780 v roce 2011) a nárůst podílu dále pokračuje, nejvíce v Bělotíně, kde zřejmě souvisí i s nárůstem kapacity bydlení pro seniory, nebo ve Stříteži nad Ludinou.

Zároveň ubývá obyvatelstva v produktivním věku a především podíl mladých lidí do 14 let, jejichž počet se mezi lety 2001 až 2011 snížil asi o 26 % z 1010 na 846. Problémem je tedy úbytek těchto skupin obyvatelstva, které se podílejí nebo by se v budoucnu mohly podílet na ekonomické produktivitě. To může způsobovat značné problémy i místnímu podnikatelskému sektoru a zvyšovat poptávku po sezónní nebo zahraniční pracovní síle. To se již děje například v Bělotíně a Polomi. Tento vývoj však více méně kopíruje celorepublikový trend.

Původ a současný stav sociálního vyloučení

Z hlediska míry sociálních problémů jsou v rámci MR za nejpostiženější považovány bývalé sudetoněmecké obce Bělotín, Polom a částečně i Potštát, kde došlo po válce ke značné nebo téměř ke kompletní obměně obyvatelstva. Ve jmenovaných obcích zároveň dlouho působil státní podnik *Vojenské lesy a statky Lipník nad Bečvou*, pro nějž byla charakteristická pracovní migrace a časté střídání, většinou nízkokvalifikovaných pracovních sil. „*To byla taková přestupní stanice pro různé kočovné typy lidí, nebo pro ty, kteří se jinak neměli kam upíchnout. Tak šli pracovat na vojenské statky. Tam byla velká fluktuace lidí.*“³ Bělotín a Polom leží na hlavní železniční trati mezi Přerovem a Ostravou, a proto i sem směřovala vlna romských pracovníků v 50. a 60. letech. Není proto náhoda, že jedno z prvních koncentrovaných romských osídlení vzniklo například v drážních bytovkách poblíž nádraží v Polomi, které však již byly zbourány a tamní rodiny se přestěhovaly buď do Nejdku (část Bělotína), Oder nebo do Hranic. Tradičně nízkou stabilitou se kvůli fyzické náročnosti dodnes vyznačují pracovní úvazky v místní cihelně, jež se proto i nadále podílí na zvýšené pracovní migraci v obci. Poblíž cihelny dnes funguje ubytovna převážně pro zahraniční dělníky vlastněná stejným majitelem jako podnik.

Romské osídlení Bělotína se datuje přibližně od roku 1960 a v současné době se jedná většinou o starousedlíky usazené v obecních bytech v budově bývalého mlýna v místní části Nejdek, dále v budově drážního domku u železniční trati nebo v dalších obecních bytech v centru obce. **Podle odhadů vedení obce se jedná asi o 80–90 osob ze dvou velkých rodin**, jež jsou však relativně integrovány do života v obci. Problémy, které řeší, se v současné době týkají hlavně bytové nouze odrůstající generace, která se potřebuje osamostatnit, zadlužení, případně komunikace s místní školou. Místní romští hudebníci také volají po zázemí pro zkušebnu své kapely.

Kromě zmíněných lokalit také v Bělotíně již několik let funguje ubytovna, která se v současné době zaměřuje hlavně na sezónní nebo agenturní pracovníky a má kapacitu přibližně 20 lůžek. Klientela je zde však proměnlivá a ještě v nedávné minulosti fungovala spíše jako ubytování pro sociálně slabé, **nicméně v současné době zde KoP ÚP Hranice nevyplácí žádné doplátky na bydlení**. Momentální využití kapacity souvisí s hospodářskou situací a potřebami průmyslu, který je v dobré kondici a většina ubytoven na Hranicku (včetně této bělotínské) proto poskytuje ubytování hlavně agenturním či zahraničním pracovníkům. Dle oslovených aktérů není standard bydlení na ubytovně příliš vysoký a obec nemá příliš přehled o tom, co se zde odehrává a kdo zde bydlí.

V minulých letech došlo v Bělotíně k několika případům nekontrolované migrace. Naposledy když před několika lety zakoupil podnikatel z Olomoucka zchátralou zemědělskou usedlost, kam se následně přestěhovala početná romská rodina. Dle tvrzení místních aktérů rodina příliš nezapadla do života v obci, měla konflikty i s místními romskými starousedlíky a nakonec se zhruba před rokem odstěhovala jinam. Vzhledem k určitému množství prázdných objektů se vedení obce do budoucna obává opakování podobných případů.

³ Osobní sdělení respondentky 1. Vlastní terénní záznamy.

Závažnější situace je v nedaleké Polomi. Původní starousedlické romské rodiny se totiž již z obce ve své většině odstěhovaly a v posledních zhruba pěti letech převládají nově přistěhovalé z Vyškovska nebo západních Čech, koncentrující se v bývalé zemědělské usedlosti ve vlastnictví místního podnikatele pana P., kde bydlí asi 16–18 lidí⁴. Další romské domácnosti jsou roztroušené v několika obecních bytech nebo v rodinných domech v osobním vlastnictví.

Za částečně vyloučenou lokalitu lze považovat bývalou ubytovnu Vojenských lesů a statků, nyní ve vlastnictví manželů K., kde však v současné době bydlí už jen 2 lidé. Stejní vlastníci v nedávné době zakoupili i další zchátralou usedlost, kam se přestěhovala jedna sociálně slabší rodina z Běloutína – Kunčic.

Místní podnikatel pan A., který je i majitelem cihelny Polom, provozuje ubytovnu v objektu bývalé bytovky Vojenských lesů a statků, kde se nyní koncentrují zahraniční pracovníci, převážně z Moldávie. Na pozemku ubytovny mimo jiné žije také jedna rodina v maringotce. Majitel podniku připravuje rekonstrukce dalších objektů pro rozšíření ubytovacích kapacit.

Ve všech zmíněných polomských (mikro) lokalitách žije dle odhadů vedení obce asi 40 osob, včetně dětí. Dle údajů z KoP ÚP Hranice se na území obce nenachází žádná ubytovna se schváleným provozním řádem, a tak zde nemohou být vypláceny ani žádné doplatky na bydlení

Situace v Potštátě je v současné době stabilizovaná a vedení obce hovoří zhruba o dvou rodinách ohrožených sociálním vyloučením. Ještě před několika lety však přitom přímo na náměstí žilo v nevyhovujících hygienických a stavebně technických podmínkách (v nemovitosti soukromého vlastníka) několik početných romských domácností. V Potštátě v letech 2007–2014 fungoval nízkoprahový klub (NZDM) pro mládež, zřízený Oblastní charitou Hranice, který navštěvovaly i děti ze zmíněné nemovitosti. Klub byl však kvůli nedostatku zájmu a dalším okolnostem zrušen. Po intervenci stavebního úřadu byla zmíněná nevyhovující nemovitost nakonec uzavřena a rodiny se odstěhovaly neznámo kam.

Vzhledem k určitému množství prázdných nemovitostí, které nejsou pod kontrolou radnice, se situace může opakovat a město dokonce přistoupilo k preventivnímu odkupu některých volných nemovitostí od Vojenských lesů. Podle informací sociálního pracovníka MěÚ Hranice bydlí v Potštátě nyní asi 2 romské rodiny, které jsou však finančně zajištěné a nejsou tak ohroženy sociálním vyloučením.

V dalších obcích mikroregionu je romské osídlení spíše sporadické. Ve Stříteži nad Ludinou žijí dle dostupných informací dvě romské rodiny, v Partutovicích a Jindřichově po jedné a v Olšovci žádná. Uvedené rodiny se však nepotýkají s výraznými problémy a nejsou tak považovány přímo za sociálně vyloučené. Se sociálními problémy zde naopak zápasí spíše příslušníci majority⁵, hlavně ve spojitosti se zadlužením a exekucemi, případně s alkoholismem (Polom, Potštát) nebo drogami. Takto je problém vnímán a definován i vedením jednotlivých obcí i celého mikroregionu s tím, že se sociální

⁴ Vzhledem k příznivé hospodářské situaci se však ani v této „mikrolokality“ nepotýkají s přílišnou nezaměstnaností. Podle respondentů zde pracují všichni mužští členové domácností.

⁵ O které přesně rodiny nebo jednotlivce se jedná, se vzhledem k rozsahu výzkumu ve většině případů nepodařilo zjistit.

problematika dotýká plošně různých skupin obyvatelstva a stejně tak by měla být orientována i případná intervence (hlavně v oblastech finanční gramotnosti, dluhů, bydlení a prevence). Obcemi i partnerskými institucemi je také dlouhodobě akcentována nutnost dlouhodobé a systematické práce s mládeží a motivace jich i rodičů k hodnotě vzdělávání.

Jako preventivní je role ASZ vnímána také v kontextu obavy z možného zneužití zmiňovaného množství nevyužitých nemovitostí pro účely tzv. bytové lichvy nebo obchodu s chudobou. Kromě již uvedených případů se tato obava týká například i budovy bývalého penzionu, tzv. *Bílého domu* ve Stříteži nad Ludinou (riziko vzniku ubytovny) a v Bělotině a Polomi potom z většího množství velkých zemědělských usedlostí, které by v budoucnu mohly sloužit jako ubytování i pro několik větších rodin. Je však potřeba připomenout, že pokud nejsou dané nemovitosti v držení obce nebo státu, jsou možnosti jak zamezit jejich zneužití pro dané účely velmi omezené.

V některých regionech bývá problematika sociálního vyloučení spojována také se zhoršeným zdravotním stavem obyvatel dotčených lokalit, případně s obtížnější dostupností zdravotní péče. Je pravdou, že stejně jako u řady dalších menších regionů vesnického charakteru je také v případě obcí MR Rozvodí problém s horší dostupností některých zdravotních specialistů, za kterými musejí obyvatelé dojíždět do Hranic, případně do krajských měst. Nicméně v diskuzích s místními aktéry nebyla jinak oblast zdraví ve vztahu k problematice vyloučení zmiňována jako zásadně problematická či prioritní.

Kvalifikované odhady osob ohrožených sociálním vyloučením

Pro stanovení počtu osob ohrožených sociálním vyloučením jsme využili údaje z KoP ÚP hranice, od členských obcí mikroregionu a z dalších zdrojů. Jednalo se hlavně o počty osob pobírajících dávky v hmotné nouzi, které mohou být považovány za zřetelný indikátor hmotné deprivace hlavně u lidí s omezeným přístupem k využívání dalších zdrojů, které by situaci dokázaly zmírnit. Stejně tak je však za významný indikátor možné považovat například počet Romů, kteří bývají sociálním vyloučením zasaženi nejčastěji, dále počet osob potýkajících se s vícečetnými exekucemi, kde je menší pravděpodobnost, že si z dluhové pasti pomohou vlastními silami, a konečně vlastní odhady obcí o počtu osob, které samy považují za sociálně vyloučené. Odhadované počty jsou shrnuty v tabulce 5, přičemž se však jednotlivé údaje často mohou překrývat a k celkovému číslu nelze dojít prostým součtem. Protože pro určení osob ohrožených sociálním vyloučením neexistuje jednotný postup, použili jsme několik různých ukazatelů. Zároveň jsme jednotlivé údaje získávali za různá časová období. Zajímavé je srovnání počtu příjemců v únoru 2018 a srpnu 2018, které poukazuje na (v některých obcích) zásadní vývoj situace nebo případné sezónní výkyvy.

Obec	Počet rodin v HN (únor/srpen)		Počet/podíl spol. posuzovaných osob HN (únor/srpen)		Odhad obce ⁶	Odhad počtu Romů	Počet osob se dvěma a více exekucemi ⁷
Bělotín	13	8	60 (3,3 %)	13 (0,7 %)	150 osob (60 dětí)	80–90	65
Polom	5	7	14 (5,2 %)	15 (5,6%)	40 osob	5 rodin	23
Potštát	2	7	9 (0,8 %)	15 (1,3 %)	x	2 rodiny	61
Jindřichov	1	0	4 (0,9 %)	0	30 osob	1 rodina	44
Střítež	1	2	5 (0,6 %)	5 (0,6 %)	45 osob	2 rodiny	24
Olšovec	0	0	0	0	x	0	11
Partutovice	0	1	0	1 (0,2 %)	x	1 rodina	6

Tabulka 3 – Kvalifikované odhady osob ohrožených sociálním vyloučením (Zdroj: KoP ÚP Hranice, obce MR Rozvodí, mapaexekuci.cz, vlastní odhady)

V obtížné životní situaci se mohou ocitnout také lidé sankčně vyřazení z evidence ÚP, když předtím například pobírali podporu v nezaměstnanosti, dávky hmotné nouze nebo za ně ÚP hradil výdaje za zdravotní a sociální pojištění. V momentě vyřazení se až na několik měsíců mohou ocitnout bez finančních prostředků a může tak dojít k jejich sociálnímu propadu. Jejich počty za rok 2017 v jednotlivých obcích MR Rozvodí shrnuje tabulka 4.

Obec	Počet sankčně vyřazených za rok 2017
Bělotín	23
Polom	7
Potštát	15
Jindřichov	4
Střítež n.	6
Partutovice	3
Olšovec	3

Tabulka 4 – Počet osob sankčně vyřazených z evidence ÚP

⁶ Vzhledem k tomu, že se u různých představitelů obcí liší chápání hmotné nouze či sociálního vyloučení, slouží tyto údaje pouze orientačně a do údajů jsou započítáni například i někteří senioři, pracující chudí nebo jiné skupiny.

⁷ Data ze srpna 2018. Zdroj: mapaexekuci.cz

Lidé ohrožení příjmovou chudobou

Dle šetření ČSÚ⁸ z let 2015 a 2016 je v České republice ohroženo příjmovou chudobou⁹ necelých 10 % obyvatel, přičemž tento podíl se dlouhodobě příliš nemění. Údaje k obcím MR Rozvodí sice k dispozici nemáme, nicméně lze předpokládat, že se od průměrných republikových čísel o tolik lišit nebudou, případně budou díky nižší míře nezaměstnanosti o něco nižší.

Nejvíce se dle ČSÚ příjmová chudoba dotýká domácností nezaměstnaných a příjemců dávek (69,1 %), s velkým odstupem potom domácností důchodců (11,5 %), samostatně výdělečně činných (9,6 %) a nakonec zaměstnanců (4,1 %).

Z hlediska složení rodin a počtu osob v domácnosti jsou nejvíce příjmovou chudobou ohroženy domácnosti neúplných rodin se závislými dětmi (40,1 %), kterých bylo v DSO Rozvodí dle posledního sčítání lidu v roce 2011 asi 110 (u nichž je v asi 80 % případů v čele domácnosti žena) – **a tedy asi 44 těchto rodin mohlo být ohroženo nízkými příjmy.**

⁸ BRÁZDÍKOVÁ, Michaela. Chudoba postihuje i zaměstnance. *Statistika a my* [online]. 2016 (07-08/2016) [cit. 2018-08-16]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2016/08/chudoba-postihuje-i-zamestnane/>

⁹ „Z individuálního pohledu do skupiny lidí, kteří práci mají, a přesto jsou ohroženi příjmovou chudobou, patří pracovníci s nízkou mzdou. Jejich hodinová mzda je srovnávána s průměrnou či mediánovou hodinovou mzdou v dané populaci, například s hranicí dvou třetin mediánové mzdy. Z pohledu domácnosti jsou pracující chudí definováni jako pracovníci žijící v chudé domácnosti. Za chudé jsou tedy považováni ti, jejichž ekvivalizovaný příjem domácnosti (někdy také poměrný) je nižší než 60 % mediánu národního ekvivalizovaného příjmu.“ Zdroj: *Pracují, a přesto jsou chudí*: Statistika a my [online]. Praha: Český statistický úřad, 2013 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2014/06/pracuji-a-presto-jsou-chudi/>. Pojem „pracující chudí“ můžeme definovat jako osoby, kteří pracují na plný úvazek, a přesto nemohou překonat hranici chudoby.

Motivace obcí ke spolupráci s ASZ

Jak jsme již uvedli, území mikroregionu netvoří žádný přirozený ani souvislý geografický, administrativní či politický útvar. Jedná se o účelové spojení několika obcí za účelem lepšího prosazování společných zájmů. V posledních letech realizoval mikroregion jen minimum společných projektů či aktivit a rozvojovou agendu v podstatě přenechal dalším subjektům a svazkům, kterých jsou obce členy. Především Mikroregion Hranicko nebo MAS Hranicko totiž disponují větším personálním i odborným zázemím i lepšími možnostmi pro čerpání finančních prostředků, aktivní je také Hranická rozvojová agentura.

MR Rozvodí již více než 10 let neaktualizoval svůj strategický dokument a naposledy čerpal dotace z Olomouckého kraje na sekací techniku. Jeho aktivity se tak v nedávné minulosti zaměřovaly hlavně na společné kulturní akce, nicméně zájem o ně mezi občany průběžně opadá a MR je tak dnes v podstatě „spícím“ svazkem. Členské obce se dnes řídí spíše vlastními rozvojovými plány nebo strategickými dokumenty MAS nebo mikroregionu Hranicko. Spolupráce s ASZ může představovat jednu z cest pro obnovení aktivit MR Rozvodí a další společný rozvoj.

Impulz ke spolupráci MR s ASZ přišel od vedení obce Běloutín, kde jsou pocítovány největší problémy spojené se sociálním vyloučením. Podobně palčivě vnímají potřebu i v Polomi, nicméně ostatní obce se souhlasem ke spolupráci spíše váhaly, nebo se k ní stavěly vlažně a dle tvrzení je přesvědčily například statistiky o množství exekucí v obcích získané z webu mapaexekuci.cz. Nejvíce postižené obce se zároveň nemohly do spolupráce přihlásit samostatně, protože subjekty usilující o spolupráci s ASZ musí mít nejméně 3000 obyvatel. Z těchto důvodů je výsledným partnerem ke spolupráci celý mikroregion.

Hlavní pozitiva, která může spolupráce s ASZ jednotlivým obcím přinést, jsou odborné kompetence Agentury, přenos know-how z jiných lokalit a v neposlední řadě i síťování místních aktérů a sdílení informací, které se v průběhu výzkumu ukázalo obecně jako jeden z komunikačních nedostatků na území Hranicka, alespoň co se sociální problematiky týče. Přínosem mohou být však i finanční prostředky z KPSVL, které jsou sice primárně určeny k řešení sociálních problémů, ale v tomto měřítku obcí se mohou de facto podílet na celkovém rozvoji.

Pro budoucí zapojení Rozvodí v koordinovaném přístupu (KPSVL) je výhodou rovněž deklarované odhodlání obcí řešit problémy zaváděním společných opatření, například u bydlení, zadluženosti, prevence sociopatologických jevů nebo volnočasových aktivit. **Obce zároveň vnímají spolupráci s Agenturou jako preventivní předcházení rizikům, například** tzv. obchodu s chudobou (soukromníky realizovaný odkup prázdných nemovitostí, do kterých se nastěhují sociálně slabí z jiného regionu), ke kterým na území MR již v minulosti docházelo a panuje důvodná obava, že se mohou vyskytnout znovu, nebo rozšiřování rizikového chování u mládeže.

Význam spolupráce s ASZ má však také své limity, dané hlavně velikostí nebo paralelními aktivitami obcí DSO Rozvodí. Ty se totiž zapojují také v dalších projektech, jejichž dopady mohou, přinejmenším

krátkodobě, přesahovat význam případných opatření KPSVL v rámci intervence ASZ. Jedná se například o připravovaný projekt MAS Hranicko z výzvy MAS-OPZ (neinvestiční podpora sociálních služeb) *Rozšíření služeb SAS a TP na území obcí MAS Hranicko*, kde bude realizátorem projektu Člověk v tísni, o. p. s., nebo již schválený MAS-IROP O3 *Komunitní centrum Běloutín*. MAS Hranicko také realizuje projekty propagace lokální produkce a podnikání z Programu rozvoje venkova PRV¹⁰, zvyšování zaměstnanosti (MAS-OPZ 06) a připravuje výzvy na podporu sociálního podnikání MAS-IROP 05 a MAS-OPZ 09. Tématu zaměstnanosti se dále ve svých aktivitách věnuje například mikroregion Hranicko, KoP ÚP Hranice s navazujícím projektem dostupného zaměstnávání nebo Centrum pro komunitní práci (CPKP) s aktuálním projektem *Přes mosty do práce*. Obec Běloutín se pravděpodobně přihlásí do výzvy MAS-IROP O4 *Podpora sociálního bydlení* s možností investiční podpory až pro 9 sociálních bytů.

Vzhledem k rozsahu a množství aktivit, do kterých jsou jednotlivé obce MR Rozvodí (spolu nebo samostatně) zapojeny, proto může být spolupráce s ASZ pragmaticky vnímána jako jedna z možností jak skrze projekty (kterých obce jinak realizují celou řadu) rozšířit možnosti pro financování obecního rozvoje, například rozšíření obecního bytového fondu, případně příležitost navázat na některé již končící projektové aktivity, aby se jejich výsledky podařilo udržet.

V tomto smyslu je možná dobré zmínit, že některé aktivity realizované pouze na území mikroregionu nebo pro jeho občany mohou být vnímány jako příliš úzce vymezené. Pokud by například došlo ke vzniku nebo rozšíření působnosti nějaké terénní sociální služby pouze pro Rozvodí, může být tento krok vnímán v již tak nepřehledném kontextu slabě koordinovaných služeb Hranicka jako nesystémový, zvláště pokud o něm nebudou dostatečně informováni ostatní poskytovatelé služeb působících na území ORP. Problémy se totiž týkají celého regionu a řada z nich má i nadregionální význam. I proto je důležité řešit je komplexně, například včetně spolupráce s aktéry a institucemi ze spádové obce Hranice, kteří mohou mít na řešení zásadní vliv. Samotné město Hranice – obec s rozšířenou působností i pro obce mikroregionu – se však k myšlence spolupráce s Agenturou doposud stavělo rezervovaně a několikrát tuto možnost odmítlo.

¹⁰ S nepřímými pozitivními důsledky v možném zvyšování zaměstnanosti

Problematika bydlení

Problematika bydlení, respektive bytové nouze a kapacit k bydlení je v mikroregionu úzce navázána na situaci v ORP Hranice, která se dnes vyznačuje nedostatkem dostupného bydlení obecně. V poslední době se navíc situace paradoxně zhoršuje v souvislosti s rozvojem kapacit místního průmyslu, který se potýká s nedostatkem pracovních sil a snaží se nalákat zaměstnance odjinud. Rostoucí počet ubytoven, ale i řada pronajímatelů bytů se tak dnes orientuje hlavně na agenturní nebo zahraničním pracovníky, což je pro majitele momentálně finančně nejvýhodnější. Celkové množství ubytovacích kapacit v Hranicích a Drahotuších je přitom relativně vysoké, řada z nich měla doposud poměrně stabilní obyvatelstvo, ale situace se mění ve prospěch agenturních dělníků a možnosti ubytování se tak snižují (podobná situace nastává například i v nedalekém Valašském Meziříčí). Situace je spojená i s postupným zpřísněním podmínek pro schválení tzv. provozních řádů i vyplácení doplatek na bydlení pro účely ubytování (na ubytovnách) a cílová skupina sociálně znevýhodněných tedy přestává být pro provozovatele do určité míry rentabilní. V současné době se v Hranicích nachází čtyři ubytovny se schváleným provozním řádem a další jedna v Běloutíně.

Tento stav dopadá plošně na různé skupiny obyvatelstva, ale osob ohrožených sociálním vyloučením se pochopitelně dotýká se závažnějšími důsledky. Již předtím narážely na řadu bariér: Vstup do běžného nájemního bydlení byl a je dlouhodobě prahový kvůli vysokým kaucím a nájům, někdy i kvůli předsudkům pronajímatelů a dalším bariérám. Bydlení na ubytovnách se zase postupně stává méně dostupným kvůli plošným opatřením jako je zmíněné snižování vyplácené výše doplatek na bydlení, nutnosti prokazovat místní příslušnost pro jejich vyplácení apod. Najít dostupné bydlení bylo pro osoby ohrožené sociálním vyloučením tedy obtížné už dříve, ale místní ubytovací kapacity, ač se často jednalo o nestandardní bydlení nebo o tzv. obchod s chudobou, alespoň zabraňovaly jejich odchodu nebo propadu do bezdomovectví. To dnes však již z velké míry neplatí a dochází k dalšímu propadu, případně ke stěhování množství lidí pryč z obce či regionu. Podle několika výpovědí místních aktérů jsou častými cílovými lokalitami migrace z Hranicka například Karviná či Havířov – místní část Šumbark.

Situace dopadá i na některé ohrožené skupiny osob v obcích mikroregionu, ač se doposud jedná spíše o jednotlivé rodiny. Svě důsledky pravděpodobně přinesla i změna struktury ubytovaných na ubytovně v Běloutíně, kam však někteří bývalí klienti ubytovny odešli, není zřejmé.

Jako nevyhovující popisují svou situaci například některé romské rodiny z Běloutína, které se generačně rozšiřují a obecní byty, které obývají, se pro ně stávají příliš malými. Jedna rodina z Polomi, je akutně ohrožena ztrátou bydlení kvůli neshodám s pronajímatelem. Blíže nezjištěný počet domácností napříč obcemi může být také výhledově ohrožený ztrátou bydlení kvůli zadlužení a probíhajícím exekucím. Počtu lidí v exekuci i množství nemovitostí zatížených tzv. zástavním právem exekutorským se věnujeme v podkapitole *Dluhová problematika*.

Pobytové sociální služby

V současné době jsou jednou z mála dostupných variant krizového bydlení/ubytování v regionu pobytové sociální služby neziskové organizace ELIM Hranice, o. p. s. Konkrétně se jedná o následující služby:

- **Azylový dům Elim Hranice** (kapacita 12 osob) se na službu navazujícími 4 byty (kapacita 15 osob),
- **Azylový dům pro osamělé rodiče s dětmi Slavíč** (kapacita 10 rodičů s dětmi)
- **Dům Elim v Drahotuších** (kapacita 20 osob) určený převážně pro seniory bez domova, ale i rodiče a další skupiny osob
- **Azylový dům Venedik v Lipníku nad Bečvou** (kapacita 56 osob) určený pro muže, ženy nebo rodiny s dětmi bez přístřeší
- **Nocležna v Hranicích** s kapacitou 20 míst

Přes poměrně vysokou kapacitu těchto pobytových služeb nemohou samozřejmě vykrýt všechny osoby a potřebné skupiny obyvatel. Uvedených služeb využívají ojediněle také osoby z MR Rozvodí. Do podkapitoly o pobytových sociálních službách jsme nezařadili další, určené pro seniory nebo OZP, jelikož se nejedná o primární cílové skupiny intervence ASZ.

Sociální bydlení

Jak konstatuje například strategie MAS Hranicko, ale i řada dalších aktérů, region se potýká s nedostatkem sociálního bydlení pro osoby ohrožené sociálním vyloučením. I v reakci na to proto město Hranice pracuje na vlastním systému sociálního bydlení s prvky prostupnosti. Kromě bytů do něj budou zařazeny také pobytové sociální služby, zajišťované právě organizací Elim. Systém bude složený z několika stupňů. Nejnižší z nich vznikne v objektu bývalých kasáren – ubikace Jaslo, kam se přesune nocležna i azylový dům ze své stávající adresy na Vrchlického ul., kde naopak z městské ubytovny a pobytových služeb vznikne přestavbou až 22 sociálních bytů. Prostupný systém by měl být postavený na zásluhovosti a vytváření motivace ke zlepšení vlastní bytové situace. Zodpovědnost za realizaci i posuzování zásluh případně na sociální odbor MěÚ Hranice. Doposud byly v Hranicích za sociální považovány pouze 4 byty, které dostala od města k dispozici organizace ELIM jako součást pobytové služby Azylového domu Elim Hranice.

Obce MR Rozvodí disponují různým množstvím vlastních bytů, ale minimem těch, které jsou definovány jako sociální, přestože nájemné u většiny z nich je regulované, a tedy nízké, a de facto jako sociální byty slouží. Současný stav shrnuje tabulka č. 2. V rámci spolupráce s ASZ obce deklarují ochotu vystavět nové sociální byty. Kromě zdrojů z výzev IROP v rámci KPSVL zvažují obec Běloutín a

nezisková organizace ELIM o využití projektu MAS, výzvy MAS-IROP 04, zaměřené na rozvoj sociálního bydlení, kdy by za 4,8 mil. Kč mohlo vzniknout celkem 9 malometrážních sociálních bytů.

Obec	Počet bytů	Počet bytů definovaných obcí jako sociální	Financování sociál. byt	Nájemné v obecních bytech (Kč/m2)
Bělotín	106	61 (regulované nájemné + pro příjmově vymezené osoby)	SFRB – příjmově vymezené osoby	
Potštát	46	0	x	34
Polom	14	2	IROP	35
Střítež nad Ludinou	5	0	x	25
Partutovice	1	0	x	30
Jindřichov	1	0	x	40
Olšovec	0	0	x	x

Tabulka 5 – Počty bytů v obcích DSO Rozvodí

Bytová výstavba

Jednotlivé obce mikroregionu se průběžně snaží navyšovat bytové kapacity na svém území, a to ať už vlastní výstavbou, nebo podporou ostatních zájemců o výstavbu či rekonstrukce. Jak ukazuje tabulka 5, největší úsilí za poslední dvě desetiletí vyvinula obec Bělotín, které se v porevolučním období dařilo díky výstavbě dokonce výrazně navýšit počet obyvatel, přestože u okolních obcí se (co do počtu obyvatel) jednalo spíše o stagnaci nebo pokles. Bělotínu se dařilo také s výstavbou bytových domů a mimo jiné i vybudování domova pro seniory. Výstavba v Jindřichově, Olšovci, Partutovicích a Stříteži nad Ludinou po roce 1991 pokračovala úměrně významu a velikosti obcí, a také v souvislosti s prodejem obecních stavebních parcel – převážně v rodinných domech. S jistými problémy a stagnací výstavby se dlouhodobě potýkají v Potštátě, kvůli sousedství vojenského prostoru Libavá, ale hlavně v Polomi, na jejíž katastrální území se vztahuje hned několik stavebních uzávěr. Jedná se o uzávěry kvůli stanovené aktivní záplavové zóně, ochrannému pásmu železničního koridoru, uzávěru v souvislosti s budováním silnice D 48, uzávěru kvůli potenciální výstavbě jaderné elektrárny Blahutovice nebo kanálu Dunaj–Odra–Labe. V Polomi již většinu stavebních parcel zájemcům odprodali a z hlediska výstavby se kvůli uvedeným bariérám obec nemá již prakticky kam rozvíjet.

Jak zmiňovali někteří starostové obcí MR, stěhování nových obyvatel brání také omezené možnosti odkupu stávajících nemovitostí, protože ty se obvykle dědí z generace na generaci a není tedy možné

je získat komerční cestou. Tento fenomén se však týká hlavně obcí, které tolik nezasáhl poválečný odsun sudetských Němců

Obec	Počet nových bytů – rodinné domy	Počet nových bytů – bytové domy	Počet nových bytů – ostatní budovy	Počet nových bytů celkem
Bělotín	48	28	1	72
Jindřichov	11	0	1	12
Olšovec	17	0	0	17
Partutovice	15	0	0	15
Polom	7	2	0	9
Potštát	22	1	9	32
Střítež nad Ludinou	29	0	1	30
Celkem DSO	129	29	12	170

Tabulka 6 – Bytová výstavba v obcích mikroregionu Rozvodí v letech 1997–2017 (Zdroj: ČSU, Fibich 2015, vlastní zpracování)

Počet osob v nejistém bydlení perspektivou příjmového hlediska

Věcný záměr zákona o sociálním bydlení (MPSV, 2017) rozšiřuje skupinu osob v bytové nouzi nad rámec osob bez bydlení o osoby s nízkými příjmy, které vynakládají velkou část nákladů na bydlení. A to více než 40 %, pokud zároveň těchto 40 % nepřekračuje výši normativních nákladů na bydlení a zároveň započitatelný příjem domácnosti po úhradě nákladů na bydlení nepřesahuje 1,6násobek životního minima (a též s vazbou na zhodnocení majetku).

Z uvedených statistik této cílové skupiny můžeme vedle odhadů pro osoby ohrožené sociálním vyloučením využít například statistiky vyplacených příspěvků na bydlení, kdy nárok na dávku vyplývá právě z poměru výdajů vynakládaných na bydlení, ačkoliv se u této dávky jedná o 30 %, a nikoliv 40 %. Celkový počet vyplacených příspěvků na bydlení v MR Rozvodí činil v srpnu 2018 **44**.

Celorepubliková data pro odhad velikosti cílové skupiny osob vynakládajících vysoký poměr výdajů na bydlení obsahuje šetření EU-SILC 2013.¹¹ Mezi skupinu domácností častěji vynakládajících na bydlení více než 40 % příjmů patří dle těchto dat **domácnosti jednotlivců, u kterých se jedná o 29,6 % a domácnosti osamělých rodičů, kterých více jak 40 % příjmů vynakládá 26,2 % domácností**. Přepočtení těchto údajů dle SLDB 2011 pro obce MR Rozvodí shrnuje tabulka 7. Tato čísla jsou samozřejmě pouze velmi hrubým odhadem, který nám rozhodně neposkytuje přesná a validní data a

¹¹ Dle Šimíková, I. Vyhlídal, J. 2015. *Popis velikosti a struktury osob, které by mohly představovat cílovou skupinu sociálního bydlení*. Praha: VÚPSV.

kteřý by bylo navíc nutné rozšířit o další typy domácností ohrožených ve větší míře chudobou, kam patří například rodiny se třemi a více dětmi nebo tzv. závislými osobami.

Jak vyplývá z tabulky 7, z hlediska bytové problematiky je možné za jeden z rizikových faktorů považovat **rostoucí počet jednočlenných domácností**. Ten momentálně v obcích MR tvoří okolo asi 25% podíl ze všech domácností. I když jsou tato čísla o něco nižší než celostátní průměr, i zde dochází k průběžnému nárůstu.

Vysoký počet jednočlenných domácností je jednak důsledkem celkového stárnutí populace, jednak proměny životního stylu, který se posouvá více k individualismu. **Jako typického obyvatele jednočlenné domácnosti si můžeme představit ženu-vdovu v důchodovém věku, ale nezanedbatelný je jistě i počet domácností tzv. singles, tedy nezadaných, bezdětných nebo rozvedených jednotlivců v mladším a středním věku.**

Kromě malé obsazenosti bytů v rámci obcí může tato situace přinášet těžkosti samotným obyvatelům takovýchto domácností, protože část z nich pravděpodobně jen těžko zvládá splácet vysoké úhrady za energie či údržbu domu. Řada obyvatel jednočlenných domácností může žít z různých důvodů i v poměrně velkých bytech nebo rodinných domech

Obec	Počet jednočlenných domácností (JD) dle SLDB 2011	Odhad počtu JD vynakládajících více jak 40 % na bydlení ¹²	Počet domácností rodičů samoživitelů (RS) dle SLDB 2011	Odhad počtu RS vynakládajících více jak 40 % na bydlení	Počet domácností pobírajících příspěvek na bydlení ¹³
Bělotín	152	45	47	12	20
Jindřichov	40	12	8	2	0
Olšovec	48	14	6	1-2	1
Partutovice	44	13	3	0-1	1
Polom	27	8	13	3	8
Potštát	152	45	25	7	7
Střítež nad Ludinou	80	24	8	2	7
Celkem DSO	543	161	110	27 - 29	44

Tabulka 7 – Odhad počtu JD a RS vynakládající více jak 40 % příjmů na bydlení (Zdroj: ČSÚ, VÚPSV, vlastní zpracování)

¹² Zaokrouhloeno na celá čísla

¹³ Dávka se může vyplácet domácnostem vynakládajícím více jak 30 % příjmů na bydlení. Zdroj: KoP ÚP Hranice. Data za srpen 2018

Z definice věcného záměru zákona o sociálním bydlení vyplývá, že ne všichni, kteří vynakládají daný poměr příjmů na bydlení, patří mezi osoby v bytové nouzi. Jako potenciální klientelu sociálního bydlení nelze samozřejmě zahrnovat osoby vlastníci nemovitosti (byť to neplatí zcela a některé nemovitosti jsou zatíženy exekučními příkazy). Zvláště ve venkovském prostředí mikroregionu tak může být situace i počet lidí v bytové nouzi nižší.

Dluhová problematika

Mezi osoby potenciálně ohrožené chudobou a ztrátou bydlení počítáme i osoby, které se potýkají s exekucemi. To se přitom týká průřezově všech skupin obyvatel obcí mikroregionu a problematika tak není spjatá se sociálním statusem, etnicitou, nezaměstnaností, nebo dalšími běžnými indikátory sociálního vyloučení, nýbrž souvisí spíše s tíživou finanční situací, nerealistickými očekáváními nebo nedostatkem socioekonomických kompetencí, které mají za následek neschopnost sestavit a udržet vyrovnaný rozpočet. I proto obce mikroregionu zařadily společné řešení dluhové problematiky mezi své priority.

Statistiky týkající se zatížení jednotlivých obcí mikroregionu exekucemi shrnuje tabulka 7. Celkově lze říci, že čísla nijak nevybočují z republikových statistik nebo jsou dokonce nižší, než je průměr. Výjimku tvoří pouze obce Jindřichov a hlavně Polom, kde je v exekuci téměř každý pátý občan. S větším množstvím objektů, zatížených zástavním právem exekutorským, se potýkají ve Stříteži nad Ludinou.

Obec	Počet o. nad 15 let	Počet obyvatel v exekuci	Procentuální podíl obyvatel v exekuci	Podíl nezaměstnaných osob	Počet povolených oddlužení	Procentuální podíl oddlužení na počet lidí v exekuci	Zástavní právo exekutorské ¹⁴
Bělotín	1542	140	9,08 %	2,5 %	24	17,14 %	16,6
Potštát	1064	85	7,99 %	2,0 %	20	23,53 %	7,5
Polom	197	36	18,27 %	5,1 %	6	16,67 %	7,2
Střítež nad Ludinou	700	37	5,23 %	1,3 %	6	16,22 %	26,9
Jindřichov	409	61	14,91 %	2,4 %	3	4,92 %	7,5
Partutovice	415	8	1,93 %	1,5 %	3	37,50 %	1,5
Olšovec	417	19	3,36 %	2,1 %	4	21,05 %	5

Tabulka 8 – Počty osob a procentuální zastoupení počtu exekucí na počet obyvatel nad 15 let v obcích MR Rozvodí (Zdroj: mapaexekuci.cz, insolvenční rejstřík, CÚZK, vlastní zpracování)

Uvedené počty se však týkají pouze tzv. soudních exekucí. Různé státní nebo samosprávné instituce přistupují rovněž k tzv. správním neboli daňovým exekucím. Jedná se například o obce, úřady, zdravotní pojišťovny a další. Na rozdíl od soudních exekucí nejsou exekuce správní jednotně evidovány a jejich počet se nám tak nepodařilo shromáždit. Kvůli absenci souhrnných údajů o správních exekucích se lze domnívat, že celkový počet exekucí a počet osob, které se s nimi potýkají,

¹⁴ Zástavní právo exekutorské znamená, kolika nemovitostí v obci se týká exekuce. Desetinná místa v údajích znamenají různě velké podíly na nemovitostech. Celkový údaj pak může překročit celé číslo.

je v mikroregionu tedy ještě vyšší než uvedená čísla. Pohledávky jednotlivých obcí vůči občanům jsou rozpracovány v níže uvedené tabulce č. 8.

Obec	Celkový dluh obci	Počet dlužníků	Z toho za nájem	Z toho za odpad	Z toho ostatní	Z toho nevyhmatelné	Způsob splácení
Bělotín	525 000	40	370 000	55 000	x	Cca 100 000	Splátkové kalendáře, práce u obce
Potštát	143 385	117	33 800	82 285	33 800	Část	Splátkové kalendáře
Polom	224 000	25	Většina	x	x	120 000	Splátkové kalendáře
Jindřichov	3500	4	x	x	x	x	Splátkový kalendář
Střítež nad Ludinou	150 000	15	x	Většina	x	Část	Splátkové kalendáře
Partutovice	35 000	1	x	x	x	x	Splátkový kalendář
Olšovec	0	0	0	0	0	0	x

Tabulka 9 – Pohledávky jednotlivých obcí vůči svým občanům v rámci DSO Rozvodí (Zdroj: Obce DSO Rozvodí)

Dluhové poradenství

Lidé, kteří se potýkají s dluhy a exekucemi, mají na Hranicku jen omezené možnosti, na koho se obrátit o radu či konzultaci. Kromě komerčních subjektů nabízejících oddlužení a další spojené procedury převážně přes internet se totiž dluhovému poradenství formou odborného sociálního poradenství věnuje pouze organizace Člověk v tísni, o. p. s., jehož zároveň využívají v komplikovanějších případech i klienti dalších vybraných služeb. Poradenství probíhá formou konzultací v pronajaté kanceláři na KoP ÚP Hranice. Ostatní neziskové organizace nabízejí základní poradenství nebo své klienty odkazují na jiné organizace, včetně poradenství ČvT. Další možnosti bezplatného dluhového poradenství se nacházejí v okolních městech, například na právnické fakultě UPOL Olomouci, *Občanské poradně a poradně pro dlužníky* v Přerově, *Občanské poradně Strop* ve Zlíně, *Občanské poradně* v Novém Jičíně nebo *Občanské poradně Pod křídly* Valašské Meziříčí. V minulosti v Hranicích působila *Sociálně právní poradna organizace Elim*, která však ukončila činnost již v roce 2007.

Před několika lety prošlo celkem 27 občanů Bělotína v rámci projektu *Chceme v Bělotíně žít a pracovat I a II* finančním poradenstvím a motivačním programem. Dle vedení obce se však většina z nich po skončení projektů po určité době vrátila do „původních kolejí“. Někteří z účastníků i systémových aktérů hodnotili projekt různorodě, ne vždy byl považován za úspěšný či dobře zorganizovaný.

S dluhovou problematikou klientů se potýkají všichni pracovníci ve službách sociální prevence i sociální pracovníci MěÚ nebo ÚP a shodně potvrzují, že jde o jeden z největších problémů. Zároveň je však vidět mírný posun situace, kdy v posledních letech nepřibývá tolik nových dlužníků, metody finančních služeb se začínají kultivovat a podmínky pro poskytnutí půjček i služeb oddlužení mají vyšší práh než v minulosti, což je dáno i změnou legislativy. Kromě menšího množství nových dlužníků tak další exekuce přibývají hlavně těm, kteří už nějaké mají z minulosti. Na Hranicku jsou podle vyjádření respondentů oproti okolním lokalitám relativně vysoké a stabilní výdělky. To ovšem neznamená, že by problematika zadlužení byla pro tamní obce i jejich obyvatele méně tíživá. Kvůli závažným dopadům na obyvatelstvo ji představitelé MR Rozvodí považují za jednu z prioritních oblastí.

Zaměstnanost

Situace na trhu práce je v současnosti velmi příznivá a v některých obcích je nezaměstnanost (jak ukazují i údaje z tabulky 7) dokonce na bezprecedentně nízké úrovni. Současně se na území Hranicka realizuje poměrně velké množství různých podpůrných projektů zaměřených právě na snižování nezaměstnanosti. Kromě již zmiňovaných připravovaných nebo již realizovaných aktivit mikroregionu Hranicko – projekt *Podpora zaměstnanosti na Hranicku*, MAS Hranicko: např. podpory lokálního podnikání z PRV, zvyšování zaměstnanosti přes výzvu MAS-OPZ 06 nebo podpory sociálního podnikání MAS-IROP 05 a MAS-OPZ 09 (cílovou skupinou však budou osoby se zdravotním postižením), se dále jedná o projekty *Prostupného zaměstnávání v Olomouckém kraji* (KoP ÚP Hranice) nebo o projekt organizace CPKP *Přes mosty do práce*, který navazuje na již ukončený projekt *Mosty z chudoby*. Z nedávné minulosti je nutné zmínit projekt organizace PLATA, Poradenský program *Job klub*, první vlnu projektu *Prostupného zaměstnávání v Olomouckém kraji* nebo projekty *Chceme žít a pracovat v Bělotině I a II*. Většina obcí také dlouhodobě využívá možnosti zaměstnávání přes dotovaná pracovní místa z ÚP v rámci veřejně prospěšných prací. Počty osob zaměstnaných nyní přes VPP v rámci MR Rozvodí shrnuje tabulka 8.

Obec	Počet osob na VPP
Bělotín	11
Polom	6
Potštát	3
Olšovec	2
Střítež nad Ludinou	2
Jindřichov	1
Partutovice	1

Tabulka 10 – Počet osob pracujících na VPP v obcích DSO Rozvodí (Zdroj: KoP ÚP Hranice, Obecní úřady jednotlivých obcí)

Současná situace se vyznačuje rekordně nízkým počtem uchazečů evidovaných na KoP ÚP Hranice (572¹⁵), který je dokonce nižší než počet volných míst (809¹⁶), nicméně podobná situace je vlastně na území celé republiky. Na Hranicku jsou podle vyjádření respondentů oproti okolním lokalitám také relativně vysoké a stabilní výdělky. V evidenci tak momentálně zůstávají hlavně dlouhodobě nezaměstnaní lidé, kteří se potýkají se zdravotním znevýhodněním, závislostmi, nebo vysokými dluhy a exekucemi. Společným jmenovatelem stávajících uchazečů o zaměstnání je obvykle nízké vzdělání (nedokončené nebo základní a střední odborné). Dle představitelů MR Rozvodí představuje jistou

¹⁵ Zdroj: http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/olk/statistiky/Koment_08_2018_kraj.pdf

¹⁶ Zdroj: http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/olk/statistiky/Koment_08_2018_kraj.pdf

bariéru také vzdálenost možnosti poradenství ÚP, které se nachází až v Přerově a řada nezaměstnaných do něj z časových či finančních důvodů nemůže dojíždět.

Zajímavé jsou údaje o počtu uchazečů v evidenci ÚP, kteří se zároveň potýkají s exekucí (srpen 2018). Tito lidé bývají zároveň dost často vedeni jako dlouhodobě nezaměstnaní, protože je pro ně kvůli exekucím problematické nebo nevhodné se ucházet o běžné zaměstnání.

Obec	Počet osob v evidenci, které mají exekuci
Bělotín	9
Polom	2
Potštát	2
Jindřichov	0
Střítež n.	0
Partutovice	1
Olšovec	0

Tabulka 11 – Počet osob v evidenci KoP ÚP Hranice, které se potýkají s exekucí (Zdroj: KoP ÚP Hranice)

V regionu se nachází řada významných zaměstnavatelů. Firmy jsou koncentrovány hlavně v Hranicích, ale část výroby se soustředí i v obcích mikroregionu Rozvodí. V Hranicích se jedná například o SSI Scheffer, s. r. o., Tondach Česká republika, s. r. o., DAS Czech republic, s. r. o., Ekoltes Hranice, a. s., Cement Hranice, a. s., a jiné, část z nich sídlí v místním průmyslovém areálu CTparku. Významným zaměstnavatelem je také samospráva nebo státní správa, krajská školská nebo zdravotní zařízení apod. V rámci Rozvodí se jedná například o BBA HRANICE, spol. s r. o., HASEO, v. o. s., Kamenolom Nejdek, M G L, s. r. o., MOSAIC, spol. s r. o., PB SCOM, s. r. o., TIGEMMA, spol. s r. o., ZAPE - komaxit, s. r. o., Levoltec, s. r. o., Pekárna Potštát (Partutovice), STROJÍRNÝ OLŠOVEC, s. r. o., Statky Potštát, a. s., AB MAX LISOVNA KOVÁŘOV, s. r. o., PEKAŘSTVÍ FOJTÍK, s. r. o., PILA POTŠTÁT, s. r. o., PT mont, s. r. o., POLOMPLAST, s. r. o., Cihelna Polom, s. r. o., a další, včetně místních škol a obecních úřadů. Více jak polovina pracujících dojíždí z obcí MR do Hranic nebo jiných měst.

Na Hranicku působí také sociální firma Sterena poskytující hlídací služby a veřejně prospěšné práce a na bázi sociální firmy fungující Farma Elim Drahotuše.

Významnými zaměstnavateli pro osoby ohrožené sociálním vyloučením (optikou zaměstnanosti se jedná například o nízkokvalifikované, velkou část Romů apod.) jsou v hranickém regionu například DAS Czech republic, s. r. o., Ekoltes Hranice, a. s., Cement Hranice, a. s., ale i samotné obce, ať už formou VPP, nebo přímo zaměstnaneckými posty.

Sociální služby

S cílovou skupinou, na kterou je zaměřena intervence ASZ, pracují **převážně služby sociální prevence** a částečně pobytové sociální služby, především pak ty, které na Hranicku zajišťuje nezisková organizace ELIM (jejich výčet je k nalezení na straně 21). Ze služeb prevence se jedná konkrétně o *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) Fénix*, zřizované Oblastní charitou v Hranicích, *SASanky – sociálně aktivizační služby* Oblastní charity Valašské Meziříčí s působností na území ORP Hranice, *Terénní program KAPPA-HELP* pro uživatele nealkoholických návykových látek z Přerovska a *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi* a *Terénní sociální práce organizace Člověk v tísni* v Olomouci. Rozšířenou působnost pro celý Olomoucký kraj, tedy i možnost působit na území Hranicka, má sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi *Návrat dítěte do rodiny* organizace Poradna pro občanství a lidská práva. Uvedené terénní služby však nemají sídlo v Hranicích a do regionu tak zajíždí jen ve vybraných dnech v týdnu. V oddělení sociální práce odboru sociálních věcí MěÚ Hranice působí terénní pracovník s působností na území města Hranice, který je zároveň pověřen funkcí romského poradce MěÚ s působností na ORP Hranice a má komplexní přehled o situaci romské menšiny v regionu.

Všechny uvedené služby mají své klienty také mezi obyvateli MR Rozvodí, ačkoliv například ambulantní NZDM Fénix pouze sporadicky, pokud do jeho prostor někdo z MR zavítá (např. při návštěvě města nebo cestě ze školy). **Organizace Člověk v tísni hovoří zhruba o deseti klientech TSP nebo SAS, kteří pocházejí z obcí MR, kteří nicméně využívají poradenství v pronajaté kanceláři organizace na KoP ÚP Hranice** (služba působí hlavně ve městě Hranice, do okolních obcí v současné době zajíždí jen ve výjimečných případech). **Služba SASanky charity z Valašského Meziříčí spolupracuje na území MR celkem s pěti rodinami, aktivně se třemi z nich** (4 rodiny Bělotín a 1 rodina Polom). V obci Potštát doposud žádné terénní služby sociální prevence nepůsobí. Klienti organizace ČvT mohou využít služeb dluhového poradenství 1 x týdně (2 hodiny) v kanceláři MěÚ Hranice. Na Hranicku působí také terénní služby organizace KAPPA-HELP, z. s., která v regionu (ORP Hranice) pracuje asi s 20 klienty a v obcích MR Rozvodí provádí monitoring.

Mimo uvedené služby sociální prevence působí na území MR Rozvodí pečovatelská služba Oblastní charity Hranice, v Potštátě a Partutovicích i pečovatelská služba Oblastní charity Odry.

Na Hranicku fungují také aktivity, které nejsou sociálními službami, ale jsou oceňovány pro svůj dlouhodobý integrační přínos při práci se sociálně znevýhodněnou mládeží. Jedná se například o volnočasové aktivity (kroužky) při DDM Hranice, nebo projekt Romspido, CMT UPOL, zaměřený na doučování převážně romské mládeže, který v současné době pracuje také s mládeží v Bělotíně.

V Hranicích v současné době neprobíhá komunitní plánování a od roku 2009 není sepsaná aktualizovaná verze KPSS. Představitelé neziskových organizací se setkávají spíše účelově při jiných příležitostech. O službách dalších poskytovatelů přibližně vědí, řada z nich hovoří o zažitém rozdělení

podle typu služeb nebo cílové skupiny, na které jsou jednotliví poskytovatelé více zaměřeni. Organizace ELIM se proto zaměřuje hlavně na pobytové služby a práci s cílovou skupinou osob ohrožených bezdomovectvím nebo ztrátou bydlení. Oblastní charita Hranice cílí spíše na seniory nebo osoby zdravotně postižené. Člověk v tísni a Oblastní charita Valašské Meziříčí se stejně jako Kappa-Help zaměřuje na terénní služby. Na dluhové poradenství je zaměřen Člověk v tísni. Vzhledem ke slabé koordinaci a omezeným možnostem pro sdílení informací je možné, že dochází k práci se stejnými klienty, což se týká například i služeb SAS nebo TP, které již působí na území MR Rozvodí. Na Hranicku je celkový problém s vzájemnou provázaností služeb a koordinací služeb a vzájemnou znalostí činnosti, což dopadá i na území MR Rozvodí.

V současné době je v přípravné fázi projekt MAS Hranicko z výzvy MAS-OPZ (neinvestiční podpora sociálních služeb) *Rozšíření služeb SAS a TP na území obcí MAS Hranicko*, kde bude realizátorem projektu Člověk v tísni, o. p. s. Terénní služba SAS by měla mít působnost na území ORP Hranice, tedy i v MR Rozvodí ve výši 2 úvazků. Stejně tak je v přípravě projekt MAS-IROP O3 *Komunitní centrum Běloutín*, které vznikne rekonstrukcí nevyužitých půdních prostor kulturního domu v Běloutíně a kde je garantem doprovodných služeb rovněž Člověk v tísni. Vzhledem k poptávce obcí i slabému pokrytí části MR službami sociální prevence však existuje prostor pro další rozšiřování. Zástupci mikroregionu se například shodli na potřebě mobilního pracovníka dluhového poradenství, který by cirkuloval mezi obcemi, stejně tak formulovali i společný požadavek na sdíleného pracovníka pro oblast (sociálního) bydlení a další. Konkrétnější představa však v současné době ještě neexistuje a není tak zřejmé, jestli by tyto služby měly mít působnost pouze na území MR, a jestli by měly být realizovány některým ze stávajících poskytovatelů, nebo jiným subjektem. Jak upozorňovala řada subjektů, služby vymezené územím mikroregionu, například odborné (dluhové) sociální poradenství, by se mohly potýkat s nižším zájmem klientů kvůli riziku ztráty anonymity. Obce MR počítají s tím, že konkrétní podobu diskutovaných aktivit získají právě ve spolupráci s ASZ.

Prostor pro rozšíření služeb nebo aktivit, které se svým charakterem sociálním službám blíží, se otevírá také možností navázat na některé z již existujících aktivit místních spolků či institucí. Spolkový život malých obcí se často točí kolem aktivit hasičů, myslivců, případně fotbalistů, nicméně tyto spolky jen málokdy integrují romskou menšinu nebo osoby ohrožené sociálním vyloučením. V MR však fungují také další, jejichž integrační potenciál je větší. Namátkou vybíráme například neformální klub seniorů v klubovně kulturního domu v Běloutíně, kam dojíždějí i lidé z dalších vesnic, obecní knihovnu v Polomi¹⁷ (v knihovně se schází i další skupiny lidí/na území MR je celkem 10 obecních knihoven), kde se kvůli absenci jiných volnočasových aktivit již schází tamní mládež (hlavně v letních měsících) ohrožená sociálním vyloučením nebo klub Zewl House v Běloutíně s posilovnou a klubovnou. Dle dostupných informací se část romské mládeže účastní například i volnočasových aktivit zaštiťovaných školou, například florbalového kroužku.

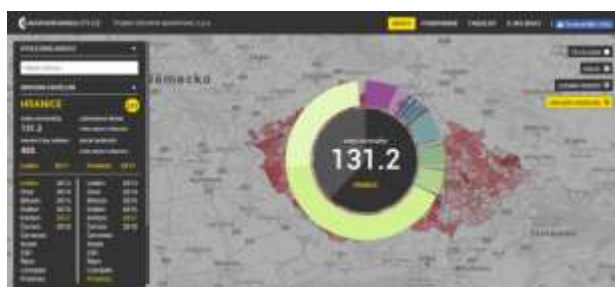
¹⁷ Pro inspiraci může posloužit studie: *Komunitní činnost veřejných knihoven v procesech integrace sociálně znevýhodněných osob*, zpracovaná pro ASZ v roce 2015. Dostupné zde: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/komunitni-prace>

Řada aktérů se shodovala, že by se intervence služeb sociální prevence neměla zaměřovat pouze na již tradiční skupiny, kterými jsou hlavně romská menšina nebo osoby ohrožené závislostmi či jiným způsobem sociálně vyloučené, ale měla by směřovat i na monitoring a intervenci mezi sociálně slabými, opuštěnými seniory, případně pracujícími rodinami, které se potýkají s vysokými dluhy apod.

Bezpečnost, patologické jevy a rizikové chování

Problematika bezpečnosti nepatří v Rozvodí, alespoň ve srovnání s dluhy nebo bydlením, mezi nejvíce akcentovaná témata. Je to dáno hlavně tím, že se jedná o venkovské prostředí, kde je míra zastoupení trestné a přestupkové činnosti obvykle nižší než ve městech. To však neznamená, že by se s důsledky patologických jevů, rizikového chování či trestné a přestupkové činnosti nepotýkali i zdejší obyvatelé. Pro celkové statistické vyhodnocení bohužel nemáme k dispozici dostatečné množství údajů, například i proto, že obce MR spadají do působnosti Obvodního oddělení PČR Hranice, které se zhruba překrývá s působností ORP Hranice a kde je nápad trestné činnosti vyhodnocován za dané území souhrnně. Na území MR pak nepůsobí městská policie, která by mohla dodat data o přestupkové činnosti. Níže uvedená tvrzení proto, kromě několika dílčích údajů, vycházejí hlavně z rozhovorů s institucionálními aktéry, společného brainstormingu na pracovních skupinách a přihlášky mikroregionu ke spolupráci s ASZ

Z hlediska srovnání s průměrnými hodnotami Olomouckého kraje, případně celé České republiky se území OOP PČR Hranice jeví co do indexu kriminality a podílu trestných činů spíše průměrně až podprůměrně a míra trestné činnosti není nijak dramatická (viz Mapa 2)

Mapa 2 – Srovnání indexu kriminality v OO Hranice, Olomouckém kraji a v celé ČR (Zdroj: mapakriminality.cz)

Ke statistickým údajům za jednotlivé obce se objevují pouze některé vybrané údaje v přihlášce ke spolupráci s ASZ, například obec Polom uvádí, že za rok 2017 došlo v 5–6 případech k narušení veřejného soužití, obec Olšovec potom, že dle PČR bylo hlášeno 4 drobné krádeže. Nejvíce tak problematiku pocítují v Běltošíně (bez doložených statistických údajů), kde dle tvrzení z přihlášky dochází opakovaně k případům drobných krádeží, vloupání do aut nebo vandalismu, přičemž situace je dáována do souvislosti se snadnou dopravní dostupností z hlavního silničního i železničního uzlu. S dopravní dostupností souvisí také pravděpodobně snadnější distribuce drog, kterou považuje za problematickou většina starostů dotčených obcí, kdy dle jejich sdělení se to týká především marihuany a pervitinu, ale i dalších. Starostové také uváděli případné pašování lékařských surovin z Polska. Z hlediska prodeje drog jsou jako riziková místa uváděny obslužné silnice u dálnice. V Potštátě přímo zmiňovali pěstírnu marihuany v místní části Boškov, kterou však v minulém roce odhalila Policie ČR.

Jako mnohem závažnější a rozšířenější jev, než jsou drogy, je však shodně uváděna velmi rozšířená konzumace alkoholu, respektive alkoholismus. Jako zásadní problém jej uvádějí obce Polom, Potštát a Běltošín, kde je alkoholismus rozšířen mezi značnou částí populace. „*Není tady barák, kde se nechlastá. (...) Spousta trestných činů je spáchána pod vlivem alkoholu.*”¹⁸ Ostatní obce pak alkohol alespoň zmiňují. S alkoholem, ale i drogami jsou spojeny patologické jevy, které není potřeba příliš rozepisovat. V extrémních případech jde o vandalství, ztrátu zaměstnání, dluhy, rozpad rodiny nebo drobné krádeže (z důvodu nutnosti obstarat si finanční hotovost).

Prevence uvedených projevů tzv. rizikového chování má největší smysl u dospívající mládeže. Na tu se zaměřují například volnočasové centrum Zewl House v Běltošíně, do roku 2014 také NZDM v Potštátě. Mládež ohrožená sociální vyloučením a obecně rizikovým chováním může teoreticky využívat také ostatních volnočasových aktivit nebo nabídky různých spolků, ve venkovském prostředí typicky například hasičů, fotbalistů (v Polomi fotbalový oddíl chybí), myslivců, případně kroužků zřizovaných při školách. Až na několik výjimek (např. florbalový kroužek v Běltošíně) využívány ale nejsou. Důvody mohou být různé, finanční nedostupnost, nízká atraktivita, obavy z nepřijetí kolektivem, chybějící motivace apod., důsledkem je však nízké využívání těchto možností nejohroženějšími skupinami mládeže, pro které by to přitom mohlo představovat účinnou prevenci. Dle tvrzení některých aktérů se také na účasti na volnočasových aktivitách ukazují „rozevírající se nůžky“,

¹⁸ Osobní sdělení respondenta 2. Vlastní záznamy.

kdy je řada dětí, převážně s vyšším, socioekonomickým statusem volnočasovými aktivitami téměř zahlcena, zatím jiná část mládeže tráví volný čas bez náplně.

Vybrané obce mikroregionu řeší prevenci a předcházení sociálně patologických jevů především regulací, a to formou vydávání obecně závazných vyhlášek a nařízení města (obce). Podomní prodej je tak zakázán v Potštátě, Olšovci, Polomi, Jindřichově a Partutovicích, výherní automaty potom v Olšovci.

Do budoucna zvažují některé obce společné zřízení pozice asistentů prevence kriminality. Jako důležité téma se jeví také práce s osobami po výkonu trestu (Polom, Střítež nad Ludinou).

Další použitá literatura a prameny

Český statistický úřad: *Počet obyvatel v ORP k 31. 12. 2016*. ORP Hranice. 9. srpna 2018. Dostupné online. [cit. 2018-08-09]

Krajská pobočka úřadu práce ČR v Olomouci. Měsíční statistická zpráva srpen 2018. http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/olk/statistiky/Koment_08_2018_kraj.pdf

Ústav územního rozvoje. *Výsledky dotazníkové akce o změnách v obecním bytovém fondu ve vybraných městech (2010, 2011)* [online]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=4591>

ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR. Dostupné z: <http://www.feantsa.org>.

Registr poskytovatelů sociálních služeb MPSV: ORP Hranice [online]. Dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz/>

ELIM – Křesťanská společnost pro evangelizaci a diakonii, z. s.: *Výroční zpráva za rok 2016* [online]. Dostupné z: http://elim-hranice.org/wp-content/uploads/vyrocní_zpravy/Výroční-zpráva-2016.pdf

Kappa – Help. Centrum sociální prevence. *Výroční zpráva za rok 2016*. Dostupné z: <http://www.kappa-help.cz/>

ŠIMÍKOVÁ, Ivana. *Analýza databáze příjemců dávek hmotné nouze: zhodnocení role nákladů na bydlení a dávek spojených s bydlením ve vztahu k příjemcům dávek hmotné nouze* [online]. Praha: VÚPSV, 2012.

ŠIMÍKOVÁ, I. Vyhlídal, J. 2015. *Popis velikosti a struktury osob, které by mohly představovat cílovou skupinu sociálního bydlení*. Praha: VÚPSV

Další internetové stránky

www.facebook.com

www.mapaexekuci.cz

www.mapakriminality.cz